

Bogdan Banasiak

„Z genealogii” Nadczłowieka – źródła toposu Übermensch

W tekście tym próbuję zidentyfikować możliwe (tyleż sygnalizowane przez Nietzschego, ile sugerowane przez krytykę) źródła głośnej figury „Nadczłowiek”, spektakularnie wpisującej się w tradycję uniwersalnego toposu bohatera (herosa):

- tradycja występowania kategorii „nadczłowiek”;
- starożytna tradycja heroizmu, czyli kult herosów;
- nowożytna tradycja bohatera i heroizm historiozoficzny;
- tradycja użycia kategorii określających człowieka wyższego rodzaju;
- tradycja użycia kategorii: artysta, filozof (mędrzec) i święty – geniusz;
- tradycja a(im)moralizmu.

W ramach jedynie wstępnej identyfikacji tej figury należy uznać, że dla jej werbalizacji i (niedo)określenia dla Nietzschego najistotniejsze były dokonania takich oto myślicieli: Lukian, Herder, Jean Paul, Goethe, Renan, Emerson, Carlyle, Darwin, Byron i Schopenhauer, oraz mityczne figury: greccy herosi. Odnotowanie jest godne także to, że figura „Nadczłowiek”, pojawiająca się po raz pierwszy w pismach Nietzschego w roku 1861 (*Über die dramatischen Dichtungen Byrons* [*O dramatycznych poematach Byrona*]), a powracająca (przymiotnikowo) w roku 1878 (*Ludzkie, arcyludzkie*) oraz 1881 (*Jutrzenka*), szerzej jest wzmiankowana i względnie precyzyjniej charakteryzowana w latach 1882-1883 (*Nachlass, Zaratustra*), by w okresie późniejszym, od jesieni 1883 (*Nachlass, Zaratustra*, pisma późne), powracać coraz rzadziej, co stanowi znamię powolnego upadku nadziei Nietzschego na odnowienie dotkniętej nihilizmem kultury Zachodu dzięki projektowanemu przezeń filozofowi-prawodawcy.